

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 30. června 2020 ve věci č. 70879/11 – *Ilya Lyapin proti Rusku*

Senát třetí sekce Soudu rozhodl pěti hlasy ku dvěma, že zbavením stěžovatele rodičovské odpovědnosti k jeho synovi na základě stěžovatelova dlouhodobého dobrovolného odloučení od dítěte a přání nevlastního otce dítěte jej osvojit, nepředstavuje porušení práva na respektování rodinného života chráněného článkem 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

V roce 2003 se stěžovatel rozvedl s matkou tehdy dvouletého syna. Od roku 2004 se se synem nevidal, ačkoli styku nebyly kladeny žádné překážky, výživné platil sporadicky. V roce 2005 se matka dítěte znovu provdala. K nevlastnímu otci stěžovatelův syn emočně přilnul. V roce 2011 soud vyhověl žádosti matky dítěte o zbavení stěžovatele rodičovské odpovědnosti s cílem, aby nevlastní otec mohl dítě osvojit.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že zbavení rodičovské odpovědnosti k synovi představovalo drastický a svévolný zásah do jeho práva na rodinný život. Nejednalo se o výjimečnou situaci, která by ospravedlňovala tak významný zásah, jelikož svému synovi nikdy nezpůsobil žádnou újmu a umožnil mu adaptovat se v nové rodině.

Soud předně zdůraznil, že nejlepší zájem dítěte může převážet nad zájmy rodičů (*V. D. a ostatní proti Rusku*, č. 72931/10, rozsudek ze dne 9. dubna 2019, § 114). Soud zkoumal, zda vnitrostátní soudy nastolily spravedlivou rovnováhu mezi zájmem dítěte navázat rodinný život se svým biologickým otcem a zájmem na ochraně faktického rodinného života. Dále posuzoval, zda vnitrostátní soudy provedly hloubkovou analýzu rodinné situace a zohlednily všechny relevantní faktory, včetně faktických, emočních, psychologických, materiálních a lékařských a zda byl rozhodovací proces spravedlivý a poskytl stěžovateli ochranu jeho zájmů.

Zbavení rodičovské odpovědnosti vedlo v daném případě k zániku všech rodičovských práv stěžovatele včetně práva na styk. Takový zásah je možný pouze za výjimečných okolností motivovaných převažujícím nejlepším zájmem dítěte (*Strand Lobben a ostatní proti Norsku*, č. 37283/13, rozsudek velkého senátu ze dne 10. září 2019, § 209).

Ačkoli dítě žilo první dva roky svého života se stěžovatelem, v době rozhodování s ním již nežilo osm let a sedm let s ním nebylo v žádném kontaktu. Za tu dobu si vytvořilo citovou vazbu k nevlastnímu otci, který ho chtěl osvojit, a svému polorodému bratrovi. Stěžovatel přitom neučinil žádný pokus se s dítětem setkat. Uváděl přitom protichůdné argumenty: na jednu stranu tvrdil, že nechtěl do života dítěte zasahovat, aby se adaptovalo v nové rodině, na druhou stranu namítal, že matka styku bránila. Soud nepovažoval uvedené argumenty za přesvědčivé. V první řadě nebylo zřejmé, proč adaptace trvala sedm let. Stěžovatel si měl být vědom toho, že takto dlouhé odloučení bude mít zejména s ohledem na věk dítěte v době zániku kontaktu za následek značné oslabení, ba zánik vazby mezi nimi a odcizení dítěte. V řízení bylo ostatně prokázáno, že dítě si sice bylo vědomo existence biologického otce, nicméně nepamatovalo si na něj a nechtělo se s ním setkat. Nadto stěžovatel nikdy nežádal orgán péče o dítě o asistenci při kontaktu s dítětem, kontakt byl přerušen v roce 2004, stěžovatel se s žádostí o kontakt ozval až po sedmi letech v návaznosti na žádost matky dítěte o zbavení rodičovské odpovědnosti. Dle Soudu nečinnost stěžovatele vedla k přerušování vazeb a podle všeho urychlila výsledek řízení vedeného se stěžovatelem (*Khusnutdinov a X proti Rusku*, č. 76598/12, rozsudek ze dne

18. prosince 2018, § 80). Zbavení rodičovské odpovědnosti tak pouze formálně zrušilo právní vazby mezi stěžovatelem a jeho synem. S ohledem na sedmiletou absenci osobního kontaktu nelze říci, že by rozhodnutí negativně ovlivnilo jejich vztah (srov. *Eski proti Rakousku*, č. 21949/03, rozsudek ze dne 25. ledna 2007, § 39).

Nadto ze soudních rozhodnutí jednoznačně vyplývá, že dítě bylo hluboce vázáno na matku, svého polorodého bratra a nevlastního otce, se kterými vedlo *de facto* rodinný život po dobu sedmi let. Významné také bylo, že nový partner matky dítěte převzal roli otce, měl v úmyslu dítě osvojit a dítě si přálo být osvojeno a přijmout příjmení svého nevlastního otce. Soud zdůraznil, že existující rodinné vazby mezi manželi a dětmi, o které se fakticky starají, jsou pod ochranou článku 8 Úmluvy (*Fröhlich proti Německu*, č. 16112/15, rozsudek ze dne 26. července 2017, § 60). Pokud uplynula značná doba od okamžiku, kdy dítě žilo s biologickými rodiči, zájem dítěte na zachování faktické rodinné situace může převážet nad zájmy rodičů na sloučení rodiny (*S. S. proti Slovinsku*, č. 40938/16, rozsudek ze dne 30. října 2018, § 86). Vnitrostátní orgány stály před obtížným úkolem nastolit spravedlivou rovnováhu mezi soupeřícími zájmy stěžovatele, dítěte, matky dítěte a jeho faktických členů rodiny. Zejména musely posoudit, zda bylo v nejlepším zájmu dítěte znovuoobnovení vztahů se stěžovatelem, biologickým otcem, se kterým nebylo uplynulých sedm let ve styku, nebo upevnění existující vazby mezi dítětem a rodinou, se kterou oněch sedm let žil. Soud uvedl, že vnitrostátní soudy provedly podrobné a pečlivě vyvážené posouzení celé situace a potřeb dítěte, jehož nejlepšímu zájmu věnovaly náležitou pozornost. V rámci prostoru pro uvážení poskytly relevantní a dostatečné důvody pro svá rozhodnutí.

K rozhodovacímu procesu Soud uvedl, že stěžovatel měl možnost předložit své argumenty na obhajobu svého postoje. Byl účastníkem řízení, mohl předkládat ústní vyjádření a vypovídal před soudem. Soudy vyslechly množství svědků, včetně těch vystupujících na podporu stěžovatelových tvrzení. V řízení byl předložen znalecký posudek na vztah dítěte ke stěžovateli. Stěžovatel tvrdil, že posudek byl vyhotoven bez jeho součinnosti a že dítě nebylo před soudem slyšeno, nicméně uvedené námitky nevznely před vnitrostátními soudy. Dle Soudu tak bylo řízení spravedlivé ve smyslu článku 8 Úmluvy.

S ohledem na výše uvedené, posouzení nejlepších zájmů dítěte a absenci vztahu mezi stěžovatelem a dítětem v průběhu sedmi let Soud shledal, že napadená rozhodnutí byla vydána v rámci prostoru státu pro uvážení a neměla nepříznivý dopad na vztah mezi nimi. Nelze je tudíž hodnotit jako nepřiměřená (srov. *Khusnutdinov a X proti Rusku*, cit. výše, § 93).

Soud proto rozhodl, že k porušení článku 8 Úmluvy nedošlo.

III. Oddělená stanoviska

Soudkyně Elósegui v souhlasném stanovisku zdůraznila, že zbavení stěžovatele rodičovské odpovědnosti bylo nutnou podmínkou adopce dítěte jeho nevlastním otcem, s nímž měl, na rozdíl od svého biologického otce, vztah a žil s ním v jedné domácnosti. Stěžovatel nehrál v životě svého syna žádnou úlohu.

Dle nesouhlasného stanoviska soudce Serghidese neměla být pominuta snaha stěžovatele o obnovení kontaktu se synem, byť s časovým odstupem.

Soudkyně Schembri Orland ve svém nesouhlasném stanovisku kritizovala, že se vnitrostátní soudy soustředily na pasivitu stěžovatele, která si však zasloužila další zkoumání s ohledem na to, že pro dítě nepředstavovala hrozbu.